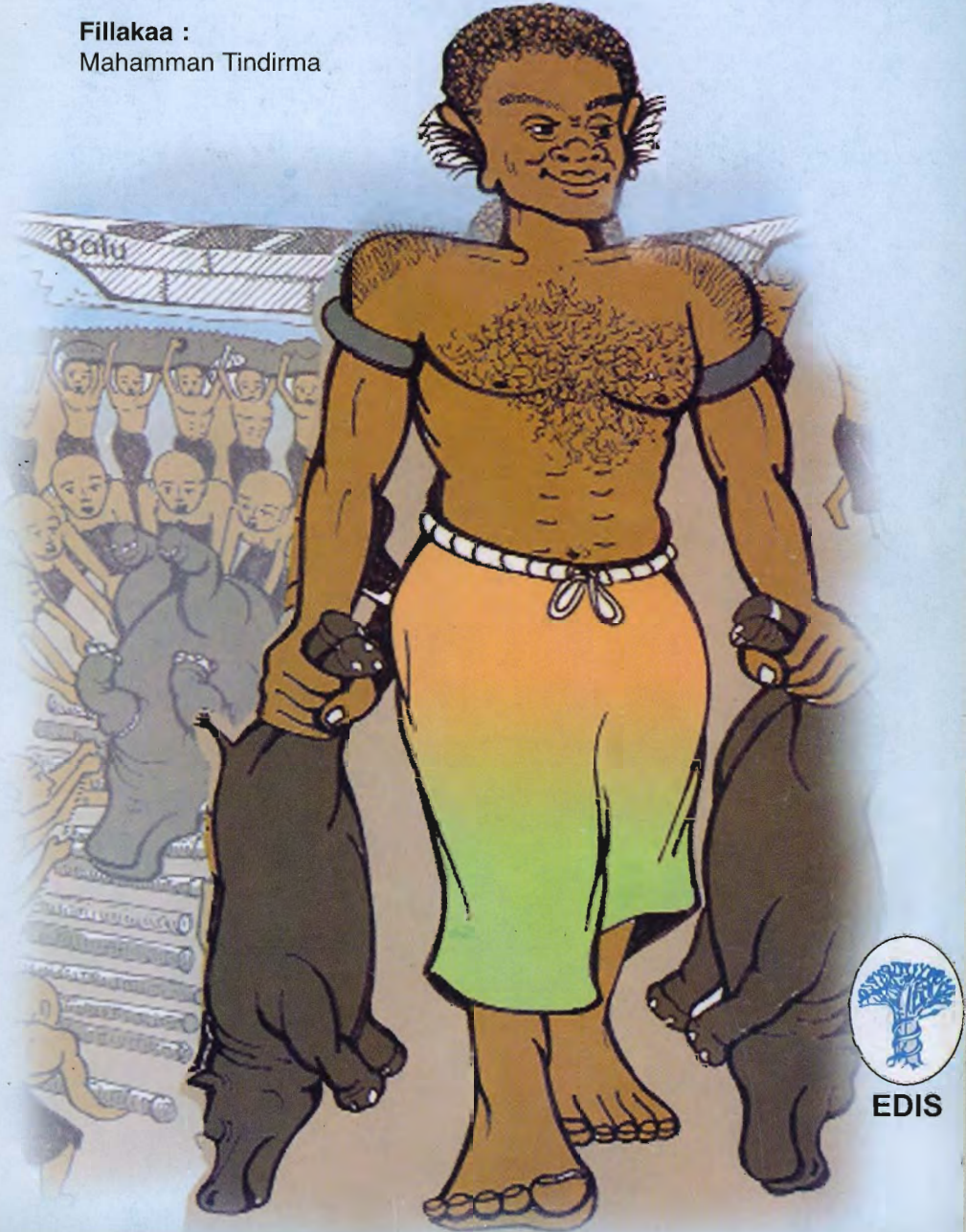

Yuusuf Mohamed Haydara
Ibrahim Sango

FARAŃ MAKA BOOTE

Fillakaa :
Mahamman Tindirma

EDIS

**Yuusuf Mohamed Haydara
Ibrahim Sango**

**FARAŃ MAKA
BOOTE**

Fillakaa : Mahamman Tindirna

EDIS

- moo 3 -

EDIS, décembre 2007.

Copyright EDIS.

Cet ouvrage est publié avec le concours de
l'Organisation internationale de la Francophonie.

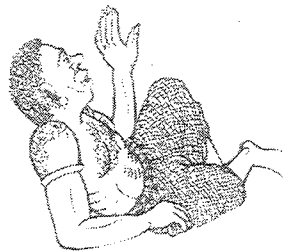
Tous droits réservés pour tous pays.

Illustration: Oumarou Moussa Maïga

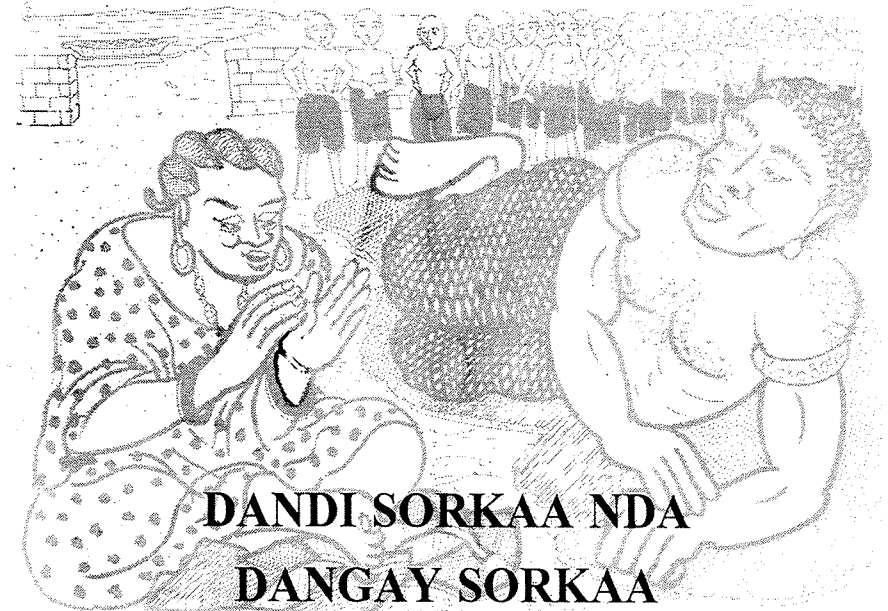
Maquette et encrage de couverture: Mamadou Habib Ballo.

Dépôt légal: Bibliothèque Nationale.

ISBN 99952-56-18-5

- moo 4 -

DANDI SORKAA NDA DANGAY SORKAA

*Boro kul kaŋ war ga maa koyra ciini ra, a ga
nee adduniyaa man' ti haya, adduniyaa mo nee
koyoo mana ti haya. Zama, nda n' buu, addu-
niyaa ga too ni; nda n' dira, adduniyaa ga too
ni; nda n' kani, adduniyaa ga too ni. Woo se,
nda n' nee a man' ti haya, nga mo ga nee mana
ti haya.*

Ir ga baa ir ma koyra ciini boyray tee war se
Haya kaŋ bay ka tee, a cindi a ga harandi.

- moo 5 -

Ir ga baa ir ma sorkey kaaga hinkaa daaraa tee war se. Woo kanj ga goro Gura-Debo, nda woo kanj ga goro Banba-Gungu. Woo kanj ti Asaaboncey kaaga, nda woo kanj ti Naaboncey kaaga, ngi yangaa daliiloo, hayaa kanj se boraa kanj goo Gura-Debo, nda woo kanj goo Banba-Gungu šii cere ga. Woo din daaraa no ir ga baa k'a tee ne.

Nda gomni si banandi, a ga hima ka bayandi. Nda boro na daasu jirwoy wii, n' n'a fooru, n' na kuuroo ti kay, n' n'a danj ni jindoo ra, n' na fuula tee a ra, n' na subi tee a ra, haya kul kanj n' g'a tee m'a kaa za a mana kogu. Ah! Nda a kogu de, a ga tee kanba waani senni! Nd'a kogu ni gaahamoo ga, a ga sendi ni kanboo kanj n'a danj m'a kaa.

Nda boro nee boro se albarka nzorfu, wala albarka darbay, wala albarka taasu, kul borey ga nee woo no a n'a noo a se. Albarka allaahidu!

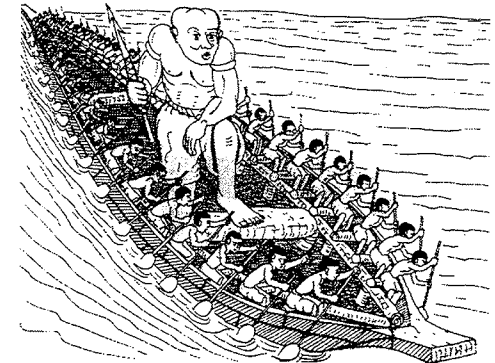
Hayaa kanj borcini ga hima k'a tee borcini se,

kanj ga boro sutura, woo din ti borcintaray.

Sorkey kaaga kanj goro Gura-Debo, i si nee a se kala Bari Foono. Woo kanj goro Banba-Gungu, i si nee a se kala Bari Farañ, amma, nga cee hinkaa ga bisa cere, a ga nee nga boñ se "Maka Boote, Dendi Sello, Bareykoy." Woo kanj goro Gura-Debo, i si a zammu nda kala: asaabanga, jingaaba, jinga karunga Baray Maana, Sunburu sete ganda Badila Jeeje. Bookoore nda Boohore, Barña Fode nda Barña Fode. Jide Mamma nda Jide Mamma.

Nga se i ga Gura-Debo ka danj, i ga Soode-Debo ka danj a se, i ga Fedoote-Debo ka danj a se,

Fiddoote-Debo ka danj a se. Nga hiyoo, i si nee a se kala 'Wurunkuuna'. Nga samsowey kanj ga hiyoo hun ti boro zangu hinza nda boro waranza cindi hinza, nda nga ize aru foo, kanj se i ga nee Maamari- Maariyande. Woo ti Gura-Debo sor-

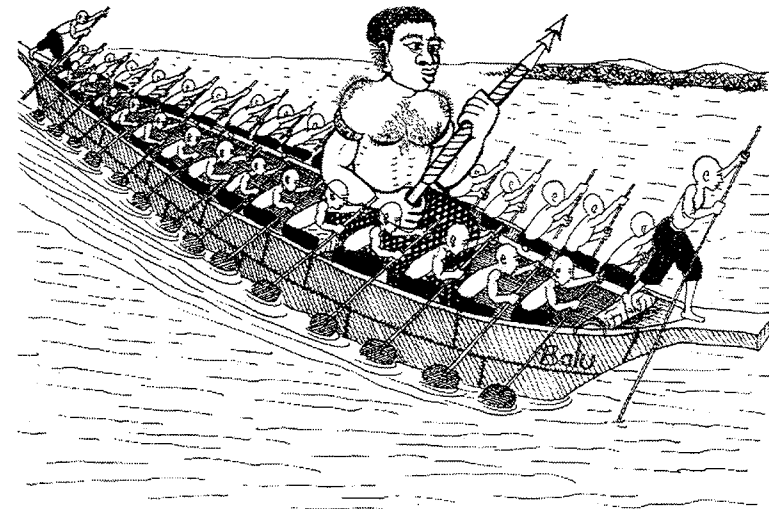
kaa; woo ti Asaaboncey kaaga.
 Sorkaa kaŋ goo Banba- Gungu, nga maayoo ti
 Bari Faran ; nga no ma nee nga bon se, 'Maka
 Boote Dendi Sello, Bareykoy', nga cee faa cille
 si Dendi laamaa kul ra. Nga zammoo na ti kala :
 Naabo Kontaabo
 Konta beeri nda Sonay baa
 Inne kilo gandakoy, bangakoy Naabo
 Sojooru Naabo, soganda gotajooru Naabo,
 Boolu cindi Bareykoy
 Kamankirya cindi ganda yaaru
 Dankile numo
 Dankile Bele- Bele Batooma
 Kaari ga baŋa wii
 Koboboy ga baŋa fooru
 Harkatu ga baŋa zemni
 Kala boro ma kaaya nga baaba.

Waati din, i ma n'a se :

ŋaasa dumi, ŋaasa taaway dumi

Kabuka dumi, kabu kawfo dumi

Yerese dumi, yerese daaway dumi

Nga wana nda Balya, kaŋ ti isaa woo. Nda
 Balya dukur : woo ti 'kenke duro ganda denbe
 maariyo' (zama, nda hewoo tun, isaa kul ti
 bonday).

Nda Balya haaru: woo ti 'kenke duro ganda den-
 bey fodey' (nda hewoo dangay isaa ga hima
 nda diji).

Taali gooru, tatali bilibay gooru

Baŋa jabu laajibo

Cilo komo kaarayci

Noodungu

sagale si

Dungu- siise - mayraykoy

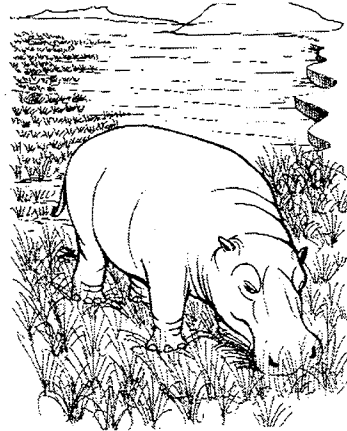
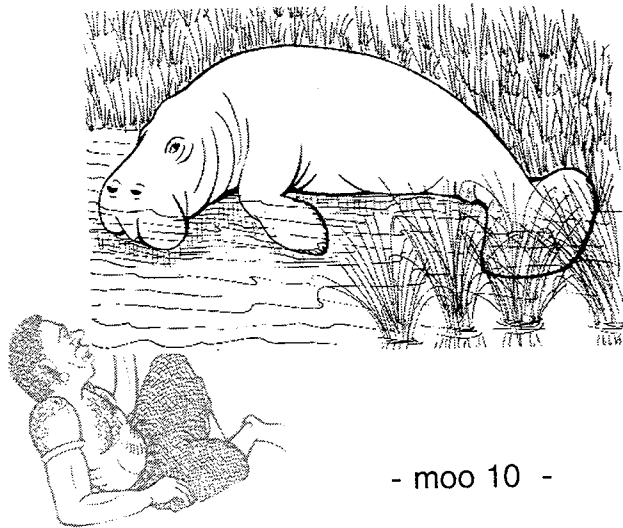

Naabo.

Sorko hinkaa woo yenjaa sabaaboo man' ti kala woy zeeno. Sorkaa kaŋ goo Gura- Debo, han kul kaŋ a koy hoo, a ga banayan, nda ayuyan, kaarayciyan wii. I ga nee bana se:

*Nbelu Sanba jiidi
Boo ganda Banjay
Heku ganda konjay
Haaju de benge
Subu junboyyo paa siini
Farka debe nda
Boojunboyyo paa siini
I ga nee ayu se:

*NaayankoyBonji siliiman
Bamo lunkulu juu fele

Koko lunkulu juu fele
Silma jino,
ka go is'o
bin'o maasu.
Wallaahi
sorka- ize

- moo 10 -

kul si a wii abada kaŋ mana jirbikunga. Sorko-ize kaŋ ga hanna a ga dumayhiiriyay, nda suceŋyan mooru woo g'a ayu wii wala ?

I ga nee kaarayci se:

*Sangu wa saytaani

Boro kuku albiisikoyni

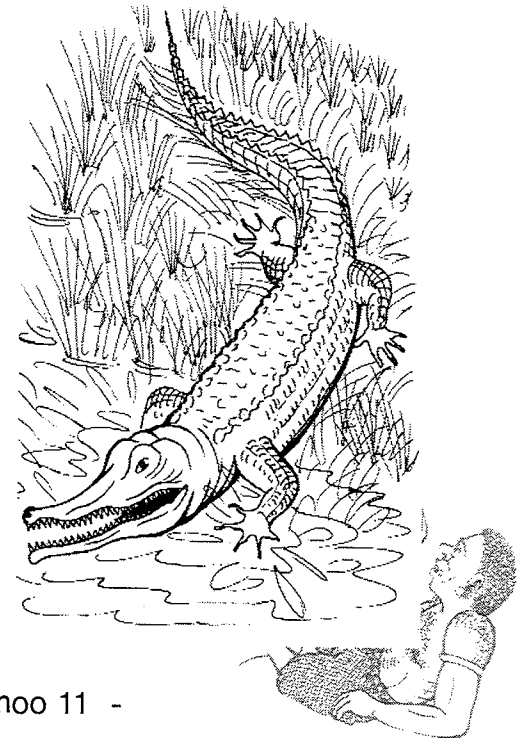
Baaliki saahi

Baaliki ka yenje nda hije

Aru ma kuu, a si aru ganji gaabi.

Aru ma duura mo, si ganji a ma gaabi.

Wallaahi, nda n' koy kaarayci do nda gomni, n' ga bone gar; nda n' koy a do nda bone, mo, n' ga bone gar. Beene hije waydu, ganda hije waydu. A si haaru de kala bone zaari. Boro kul kaŋ dii kaarayci hije,

- moo 11 -

nda n' ti nga hundoo ka hun, kul hunde waani no
a kaa. Wey kul man' ti gomni.

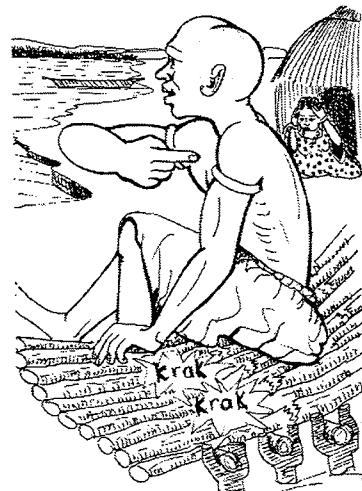
Nda sorkaa woo fandi, a ziji nga hugoo do, nd'a
goro nga daaroo ga, daaroo bundey kul ga
waaru, hala daaroo ma wirja. A ma cindi, a ga
nga boŋ zammu, a ga nee nga ti:

Asaabanga jingaaba

Jinga karunga Baray Maana

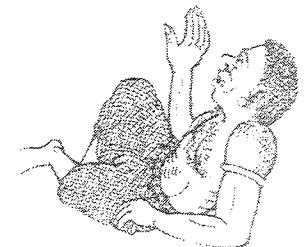
Sunburu sete ganda jeeje.

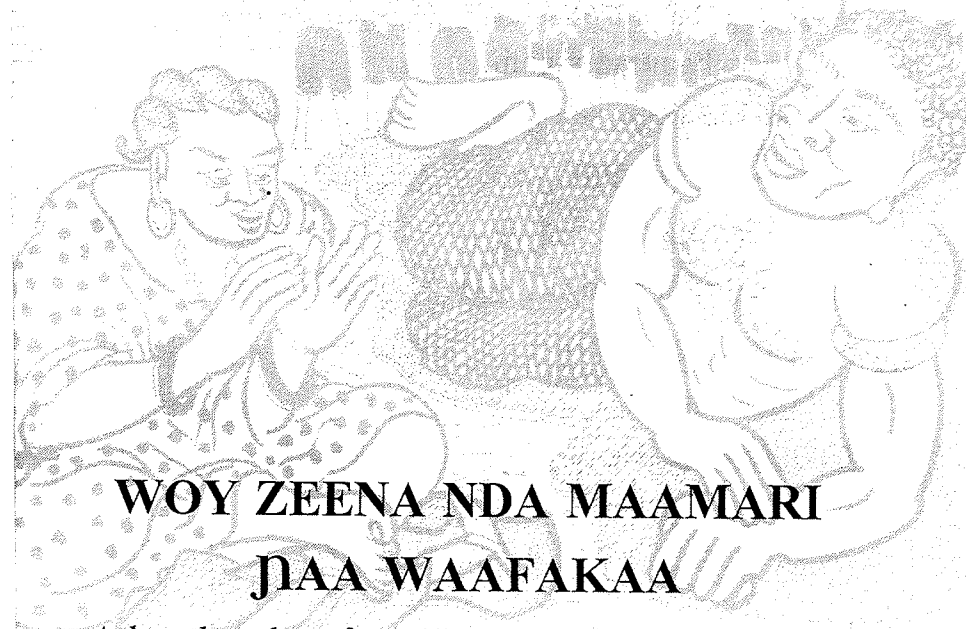
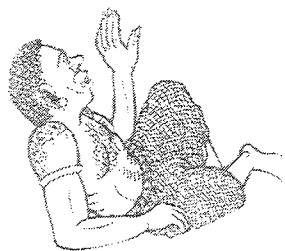
Wallaahi sorko kul si nga cilla hay beeray ra;
nda sorko na nga cille hay beeray ra, a si nga
cille hay boori ra; nda
sorko na nga cille hay
boori ra, a si nga cille
hay kanba kaanay ra;
nda sorko na nga cille
hay kanba kaanay ra, a
si nga cille hay alku-
raana bayray ra; nd'a na
nga cille hay alkuraana
bayray ra, mallara baa

waydu goo nga boŋoo ra; kanba kul kaŋ mana
mallara baa wayduwaa kaa, si nga hundoo kaa
adduniyaa ra.

Nd'a n'alfazara ka dira, nda mooboo kul woyoo
mma koy jeejeŋaayan dunbu, nda konguŋaayan;
wey din no a ga i ti daaribundu. Wey kul, nda
aroo kaa, suba, a goro i ga, i ga kayri.

WOY ZEENA NDA MAAMARI JIAA WAAFAKAA

A koy hoo han foo. Woy zeeno, hiiba hal'a too
sorkaa hugoo do. Woo ti woy zeeney din kan se
ir ga nee:

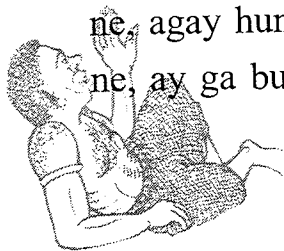
Gufi ntuuni
Gufi-gufi ntuuni
Jina kusaw
Banda colla
Maasu kuna hew
Yirkoy g'a kur
A ga nga bon jaajendi

Huu waani faykaw
 A ga, baa nga haamaa
 A si baa haamaa waani.
 Ziney mma nee a se :
 Alkarsaali simanbugu
 Daasi ka numa
 Albasar naaga biiga
 Kowkow saayan bee
 nonmor mi taa hulo
 Boolo si ma dabo
 Saasaa namom kupan bali
 Kupa bali na kupan bali
 Sollaare.

Woy zeena nee : Ni, ize kaynaa, woo man' ti hii-
 jay no nga baa mo, n' si hun koyraa woo ra,
 kala aroo woo ma ni wii, zaari kul, daari bundu
 lenjeyan. Zaari kul, guusu fansiyan. Dawoo kul
 n' n'a hassara.

Maamari jaa : Ay kaaga, macin no ay ga hin k'a
 tee woo ra? Aroo woo, nga no ma hin ka fay ya
 ne, agay hunday si fay a. Nda aroo woo fay ya
 ne, ay ga buu. Nd'ay na haya har aroo woo se

kan si kan a se, a g'ay wii.

Woy zeena: Agay hunday nda man' ti taba jaw
 kan goo ay ga, ay ga haya bay kan nd'ay n'a har
 ma ne kala ma hunanzam jirbiyan.

Maamari jaa : Ay na ni noo taba sun foo.

Woy zeena: Ikayna dan ay kanboo ra.

A na boosu dan a ra, a n'a noo a se. A na hari
 jinaa tufa. A nee: Nda ni kurpoo kaa, nd'a goro

daaroo ga,
 nda daaroo
 kayri, nd'a
 cindi ka
 fooma, ma
 haaru hala
 ma koy jer.
 A ga ni haa

nda ni haraa woo daliiloo. Ma nee a se ni mma
 bag'a woo de se n'ga haaru a se. Nd'a futu (ay
 ga ni noo tammaasa), waati kul kan a nee ma na
 nga ga zee nda nga "kulyaatikoy ganda gali
 jamiina walikalfa maana misili maati", kul ma
 bay kan a futu. Nda a too noo din, ma nee a se

ɲaa- woy- zeeno ka nee : ni kaɲ ga hongu kaɲ ni mma beeri, sorko foo goo Banba-Gungu, kaɲ se i ga nee Maka Boote, Dendi Sello Bareykoy'; kaari nd'a ga baɲa wii, a g'a fooru nda kanbe-boy, a ga harkatu k'a zemni. I ga nee a se Naabo Kontaabo, Konta beeri nda Soɲay baa. Inne kilo gandakoy, bangokoy Naabo. Soɲooru Naabo, soganda gota ɲooru Naabo. Boolu jinde barey-koy, kamankirya cindi ganda yaaru.

I ga yee ka nee nga ɲaa hugoo se: ɲaasa dumi (woo ti nga ɲaa: Inna ɲaasa.).

Kabuka dumi (woo ti nga hasaa)

Kabu kawfo dumi (woo ti nga hasaa)

Yerese daaway dumi. Woo din ti sorko beeri, ni woo kaɲ ga hongu kaɲ ni mma beeri. Ay maa kaɲ sorkaa din ceenam faa ga too ni.

Woy zeena: Nda n' sintin ka selaɲ, ay ga ni noo tammaasa foo, a ga nga hunanzamoo dii; waati kaɲ n' selaɲ ka ben kul a ga nga hunsaroo taɲ.

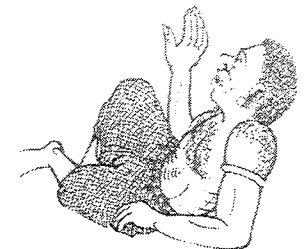
Nd'a na nga hunsaroo taɲ, kuri gunguti hinka ga hun niinoo ra. Waati din haya kul si a kaataray

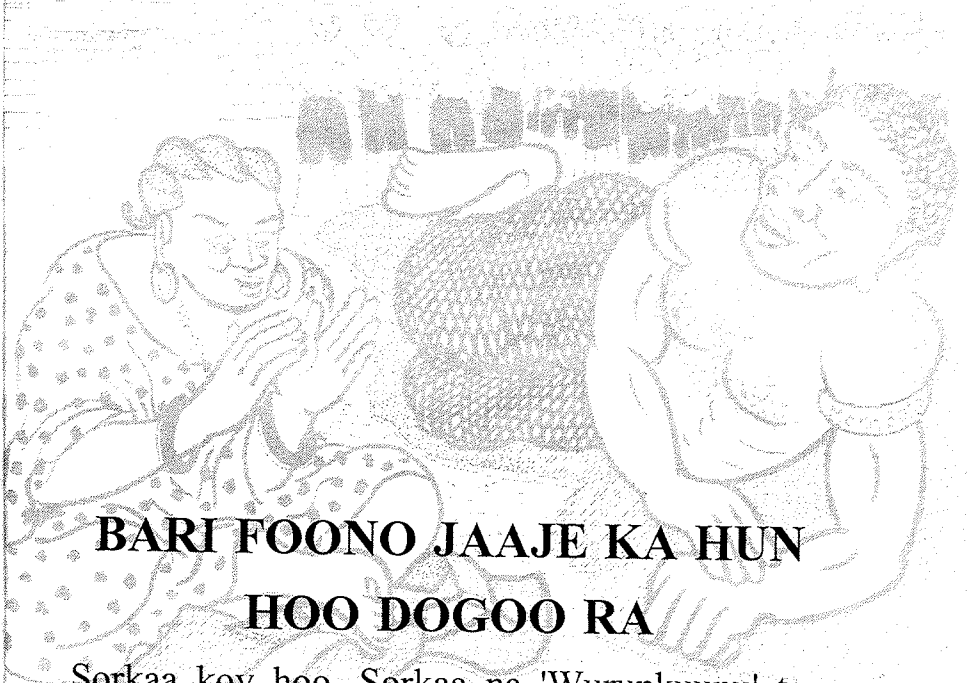

galliyaa ra kala nga samso zangu hinzaa nda waranza cindi hinzaa kul ma marga. Ibiliisi ga caara a se, a ga nee kala nga ma doo Dendi, zama sorko si hin ka bisa nga Bari Foono addu-niyaa woo ra. Nd'a koy Dendi, ma ra hunanzam jirbiyaɲ.

Hõ no ir ga sabaaboo bayrandi war se, kaɲ se boro kul kaɲ hun Waynakaɲay, ka doo Dendi here, nda futay, kul i g'a kar. Boro kaɲ hun Dendi, no ma futu ka ziji. Futay si doo. Hayaa kaɲ se futay si doo, nga daliiloo ti boyraa woo. Futay si doo Dendi me. Futay mma ziji Waynakaɲay.

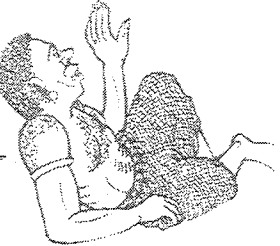
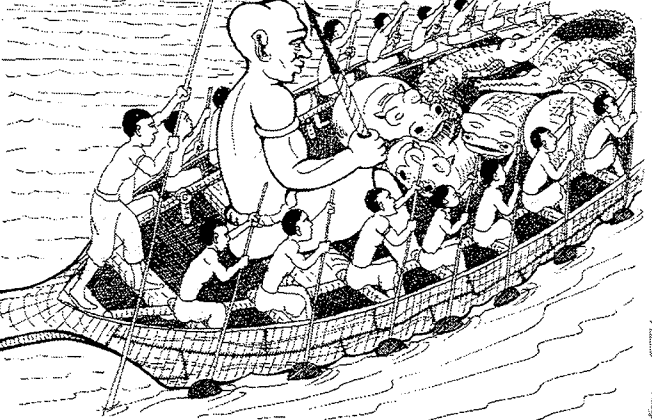
Nda n' hun Waynahunay, nda baayan, haya kul kaɲ n' bag'a n'ga nee woo din ti ni, ma haya kaɲ n' bag'a tee hala ma fatta Waynakaɲay. Nda n' hun Waynakaɲay, nda n' bisa Debo ga nda futay, kul i ga ni boɲoo fun.

**BARI FOONO JAAJE KA HUN
HOO DOGOO RA**

Sorkaa koy hoo. Sorkaa na 'Wurunkuunu' too
baja, ayu nda kaarayci. A kaa ka fandi. A goro

daaroo ga; daaroo sintin ka zinji-zinji. A cindi a ga nga boŋ saabu. A ma nee nga ti "asaabanga jingaaba, jinga karunga baray maana, sunburu sete ganda badila jeeje, bookoore nda boohoore, barŋa fode nda barŋa fode; jide mamma nda jide mamma". Woyoo haaru hal'a koy jer hugoo ga.

A nee a se: Maamari paa.

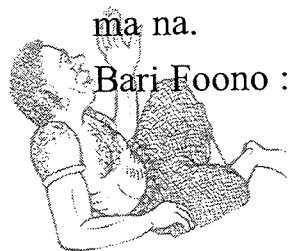
Maamari paa : Naam.

Bari Foono : Hō haaraa woo macin ti nga daliiloo?

Maamari paa : Wallaahi, asaabanga jingaaba, bara ay dii kaŋ hiyoo ga boori, n' ga boori, ay ga baa ni, ay haaru ma ne.

Bari Foono : Laa! Wa kalla! Haaraa daliiloo man' ti woo. Ay ga baa ma haaraa woo sabaa-boo har ya ne.

Maamari paa : Wallaahi bara, Maamari baaba, hō n' kan ya ne hala man' ti mosso, ay binoo ga kan, takaa kaŋ nda n' na hiyoo too baŋa, kaarayci nda ayu. Sooga henna ti ni, ay haaru ma na.

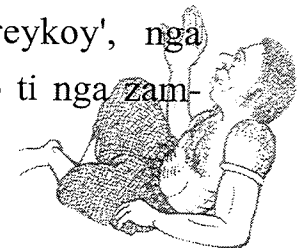
Bari Foono : Laa! Maamari paa, agay ka nee ma

na, ay zee nda "ay kulyaatikoy. ganda gali jamiina walikalfa maana misilimaati" kaŋ ti ay baaba zeeyanoo, nda ma na haaraa woo daliiloo har ya na, bara ya ni bere ya ni ti hondu, ya hon-doo bere, ya ti kooma kaŋ suubu si zay a ga hala adduniyaa ma tun.

Maamari paa : Hayaa kaŋ se ay haaru ti, ni kaŋ goro daaroo woo ga, nga ni boŋ saabu, n' ga

hongu kaŋ ni cille sii, paa-woy-zeeno, nee ya na sorko foo goo Banba-Gungu kaŋ se i ga nee 'Maka Boote, Dendi Sello, Bareykoy', nga maayoo man' ti kala Faran. Naabo ti nga zam-

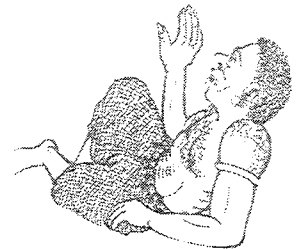

moo. Kaari nd'a ga baɗa wii, a ga kabeboy k'a
 fooru, a ga harkatu k'a zemni. I g'a zammu nda:
 Naabo Kontaabo
 Konta beeri nda Soɗay baa
 Inne kilo gandakoy bangakoy Naabo
 Soɗooru Naabo, soganda gota ɗooru Naabo
 Boolu cindi Bareykoy
 Kamankirya cindi ganda yaaru
 Dankile ɗumo
 Dankile Bele- bele Batooma
 Kaari ga baɗa wii, kababoy g'a fooru
 Harkaatu ga baɗa zemni
 Kala boro ma nga baaba kaaya.
 Waati din, i ga nee a se:
 ɗaasa dumi, ɗaasa taaway dumi
 Kabuka dumi, kabu kawfo dumi
 Yerese dumi, yerese daaway dumi
 Nga wana nda isaa woo. Balya ti kenke duro
 ganda denbe Maariyo. Kenke duro ganda denbe
 fodey. Taali gooru, tatali bilibay gooru; Baɗa
 ɗabu laajibo; cilo komo
 kaarayci ; Noodungu sagalesi ; Dungu siise-

Mayraykoy.

Za woyoo sintin ka selan kan sorkaa woo na nga
 hunsaroo dii, a mana a nan hala woyoo selan ka
 ben. Waatoo kan sorkaa na nga hunsaroo nan,
 kuri gungutiyan ka hun niinoo ra, i kaa ka kan
 jinoo ra. Samsu zangu hinza nda waranza cindi
 hinza no ka kuroo bilimbilim ka koy nd'a taray,
 i na guusu fansi i n'a dan a ra.

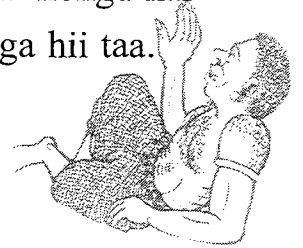
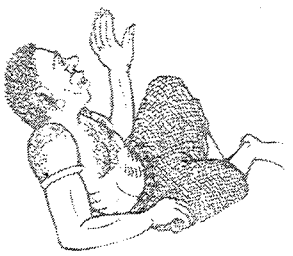

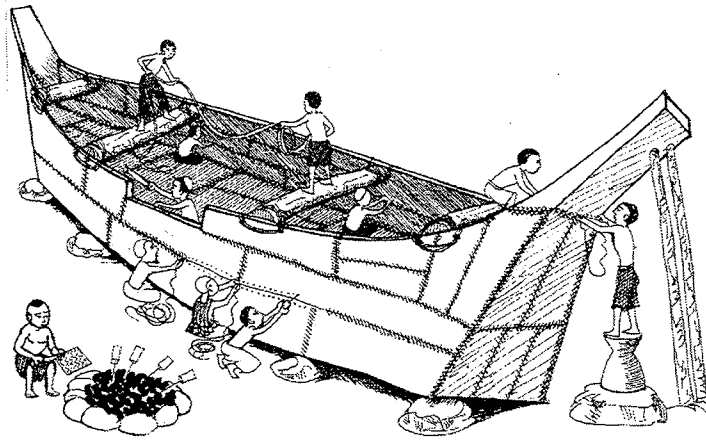

**BARI FOONO HURU DANDI
SORKAA CEWOO RA**

A na samsowey cee, a nee i se: "Wurunkuuna ma ziji hō! Wurunkuuna ma taa hō! Wurunkuuna ma doo hō! Nga ga koy Dendi. Sorko si hin ka bara isaa woo boŋ kaŋ man' ti nga.

Borey jerey ga kongu dunbu, jerey ga kongu seeli, jerey ga kongu koofu, jerey ga kongu kar karfu, jerey ga koofu bii, affooyan ga hii taa.

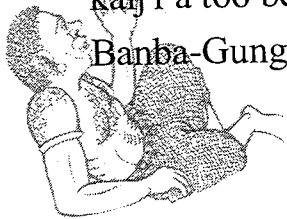

Kaŋ alzumaa aluulaa ga too, 'kure koŋo ganda banda fondi yahi': Wurunkuuna doo. Nda n' maa 'kure koŋo ganda banda fondi yahi', nga almaanaa mana ti kala, nda taahii doo, boŋoo nda bandaa kul ga koy beene. Woo ti 'kure koŋo ganda banda fondi yahi'.

Sorkaa nda nga samsowey doo, haya kul man'a ka hun Gura-Debo, kala sorko sii kala nga.

Sorkaa kaŋ goo Banba-Gungu binde, nongoo kaŋ r'a too bebbeeriyen, takaa din da nd'a ga nin. Banba-Gungu, gungoo kaŋ ga a goo, zin si bisa

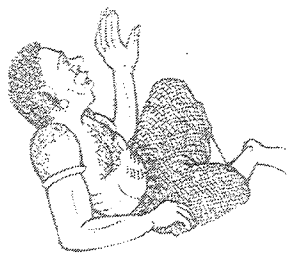

nda nga arawhaanawey mana kaa ka nee a se zin foo nee ma bisa. A ma bisa wala ? Nongu kul kaŋ hera boro hun adduniyaa ra, kala a ma harandi a se jina, nd'a a nee hayaa masi tee kul a si tee abada.

Dangay sorkaa biya Gura-Debo, samsowey zangu hinzaa nda waranza cindi hinzaa ga hoy ka hun. Nd'alaasar too, a ga nee i ma diyey jisi. A ga nga taba foolaa (forko) feeri, a ga tuuri kaa a ra, a ma daŋ harkatoo ra, a ma hari daŋ a ra, a m'a say hiyoo ra, a ma jeroo mun haroo ra. Nd'a na woo tee kul ziney ga diyey sanbu, i ma kay hiyoo ra, i ma bara i ga hun, i ma bara i ga hun takaa kaŋ nda nga mo goo nda addalil. Nda mooboo ziney ma diyey jisi, samsowey m'i zaa. Ziney ga hanna ka hun, borey ga hoy ka hun. Aru beeroo kaŋ goo Banba-Gungu, nga mo, nga hiyoo, i si nee a se kala 'Balu'. Nga hii-kore-kaa-kaa i si nee a se kala 'Albarka Butum Gungurun gaabi', woo kaŋ goo hiyoo boŋoo ra, i ga nee a se 'Kafa cire noonii'.

Borey kaŋ ga maa Mahamman Tindirma ga daara, mma nee billa bara aroo woo ga taari. Ay si taari, ya mma boyray de. Taari mana ti kala, ka dira ka nzorfu waaney dii, ka nee suba, ng'a bana, de ma koy nd'ey. Woo ti taari. Hanoo kaŋ dangay sorkaa ga ti too Banba-Gungu, a gar, dandi sorkaa koy hoo. Dandi sorkaa hala a na hargu maate nga gaanaa ra, nga samso zangu hinzaa nda waranza cindi hinzaa mma koy dubuyaŋ marga. Dubu kore zangu hinzaa nda waranza cindi hinzaa kul i m'i kanandi cere boŋ, i ma nuune daŋ i ra. A ma kaa ka kani jeroo ga, woo se koyraborey ga nee cenkanyan. Nda a dusungum hala cewoo siiri, borey ga lakal daŋ nuunaa se, hal'a na cewoo jer i si dii haya kul kala dullu kaŋ ga tun.

BARI FOONO JAAJE BANBA-GUNGU

Sorko yawoo kaa hala a too Banba-Gungu dangay boŋoo do, a na nga hiyoo fandandi, a nee nga samsowey ma koy tuuri kuuna hala nga ma takaa kaŋ aru beeroo g'a tee denden. Woo kul ti toope.

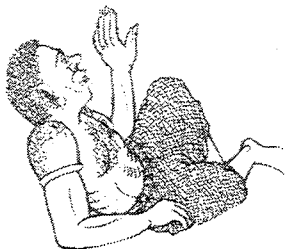
Toope si doo Waynahunay de, Waynahunay si yadda toope sōy.

Nga mo, i na dudal soolu a se, a kaa ka kani jeroo ga.

Ziney hun sorko faa do, i koy affaa do. I too

nongu ra kaɗ sorka hinkaa ziney kubay. I nee 'nda ir mana koy nee aru beeroo se kaɗ yawoo woo kaa ne, nda mooboo a ga jaajin ir se.' Jerey mo nee 'nda ir koy a har, yawoo mo ga jaajin ir se.' Ziney yee sorko hinkaa game, i goro. I hanbur ka koy dontaa kaɗ i ga doona k'a tee tondi, yawoo masi bay; jerey ma nee, nda ngi mana koy a har mo bone ga kaɗ ngi ga. Ziney jaɗ i goro sorko hinkaa game. Haa- a- a- ay, arey bisa!

ALHABAAROO TOO FARANJ DO

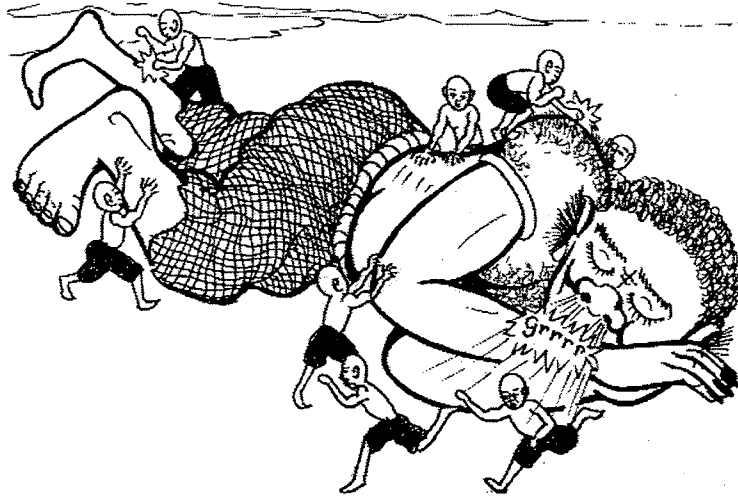
Dandi sorkaa mo ize woy foo nda ize aru foo bar'a se. I ga nee ize woyoo se Naana Kaaraa, ize aroo hunday i ga nee a se Bande Faranɗ. Waatoo kaɗ i hawru, i ga koy kani, Bande kay nga cewey ga, a nee: Ay baaba.

Faranɗ : Naam.

Bande Faranɗ : Ay ga dii Banba-Gungu dangay-niinoo ga fawra kaɗ ga hima nda ni fawraa woo. Ay ga dii a ga dudal kaɗ ga hima nda ni dudaloo woo.

Faranɗ : Bande, za ma na huru adduniyaa ra, haya

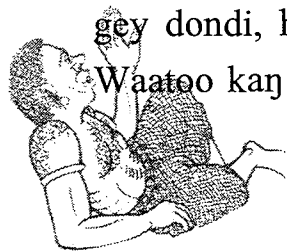

mana bay ka tee gandaa woo ra kan na ay hoo, soko hõ cijinoo no nga dii fawra ay gungoo ga.

Bande Faran : Ay baaba, ay zee nda 'ay kulyaa-tikoy ganda gali jamiina walikalfa maana misi-limaati' kan ti ni zeeyanoo, bara ay ga dii fawra.

Faran : Nda n' dii fawra, nda monduyaahey too, maanaa ti nda mooboo, boro zangu nda boro woy cindi foo ma koy hiyoo haroo kaa, boro kul nda nga harkatoo; boro zangu nda boro woy cindi foo ma kaa ka nga tunandi, nda nga jirbi; boro zangu nda boro woy cindi foo ma nga zoogey dondi, hala nga ma koy nga isaa hawgay.

Waatoo kan haya ga tee a ra, nga bayray janay

ga, alwaazibi nga ma biya ka koy a hawgay.

Mooboroo ga, boro zangu nda boro woy cindi foo, biya i ga 'Balu' haroo kaa, boro foo kul nda nga harkatoo; boro zangu nda boro woy cindi foo ga zoogey dondi; boro zangu nda boro woy cindi foo ga Faran tunandi, jerey g'a nama, jerey g'a gaasu, jerey ga wurru, affooyan g'a buka; woo kul, nda sorkaa gorru cee foo, jerey ma zur hal'i ma mooru jina, i ma yeekate. A ga jirbi. Maka Boote, Dendi Sello, Bareykoy.

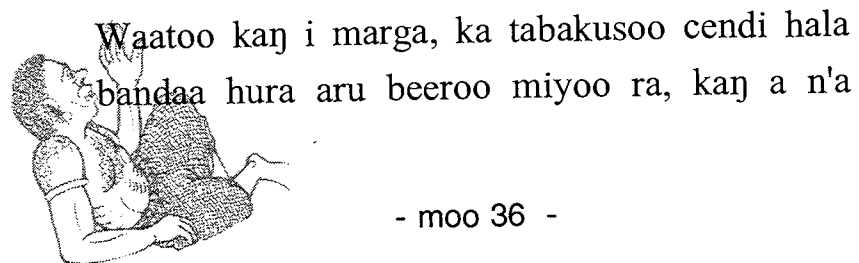
Hari kaakey benandi, i kaa ka tunandikey faaba. Zoogu dondikey mo fay nd'a, i kaa ka tunandikey faaba. Woo kul aru beeroo moyey mana hay. A ga jirbi cimo. Waatoo kan ize aroo kaa, kan se i ga nee Bande, a nee i ma fay nda nga baaba. A ziji ndumoo bon, a na moogandaa taabu, a na moobeenaa nama, a n'a cendi ka kay cewey ga, a na mookuurey tooru k'i kaa cere ga, baaboo jiti, a goro ganda. Izoo nee a se: Baaba wallaahi bara, n' na gandaa yala. Za bii kan n'

nee nga koy Balya hawgay, hala sohō n' ga kani,
n' ga gorru.

Farañ : Wallaahi, Bande, ya n'a hawandi, ya na
jirbi mo, ya nka duu habaaba de, a n'ay ka bisa.
A filla ka nee a se nga mana doonda, nga mana
jirbi da, nga nka habaaba de. I ma zoogey dondi.
I nee i doo. A nee i ma hiyoo haroo kaa. I nee
a hun.

A nee i ma nga
tabakusoo sisiji nga
se. Boro zangu nda
iwoy cindi foo ga
sisiga; boro zangu
nda boro woy cindi
foo ga baani bibi
diinandi, i ga den-
joo warra tabaku-
soo ra.

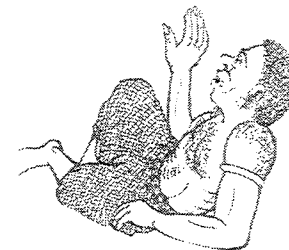

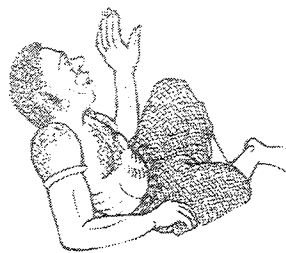
Waattoo kañ i marga, ka tabakusoo cendi hala
bandaa hura aru beeroo miyoo ra, kañ a n'a

cendi cee hinza, hawsa si dii gurma, gurma mo
si dii hawsa. Samsowey ga wurru i ga kaati, i
ma nee nda nga mana hun sorkaa woo banda,
bara taba dullu ma ti nga se sibil.

Sorka aru beeroo jaa kañ se i ga nee Inne ñaasa
ga jiti, a ma nee : Walaa Hawla, bara battaa si
boori, nga ga sika kaa ra kañ nga ize bajja faa
woo, deene nga ra ti a se sibil."

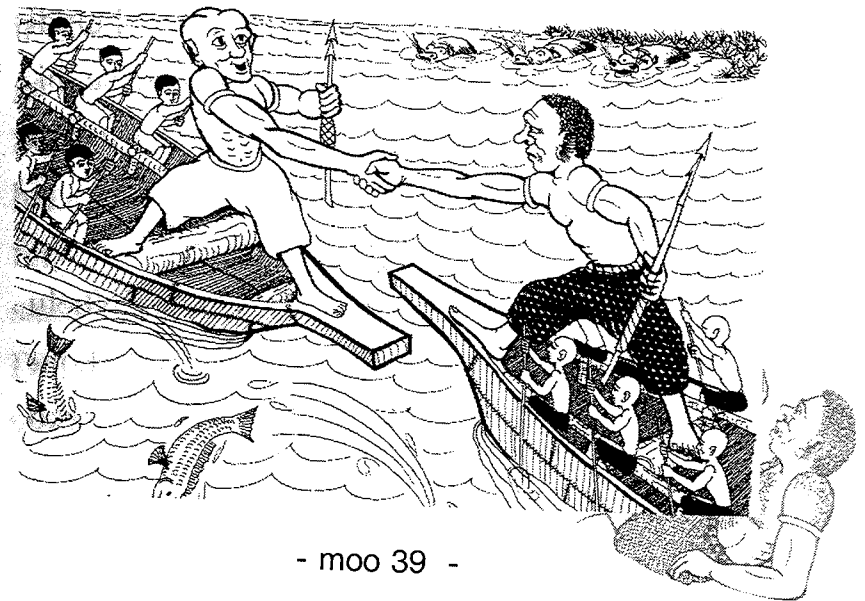
Sorkaa tun, a doo, a huru nga hiyoo ra, 'Albarka
butum gungurun gaabi' yee hiyoo bandaa ra,
Kafa cire noonni' yee hiyoo boñoo ra.

**BARI FOONO NDA BARI
FARAI NA CERE KUBAY**

Sorka yawoo bay i ga, nga mo tun, a hura nga

hiyoo ra, nga nda nga samsowey, i den gurma. Farañ nda nga borey goo hawsa, Foono nda nga woney goo gurma. I kaa ka tenji, sorko hinkaa na kanba serre cere se, kanbey na cere kubay isaa gamaa ra. I na cere kanba dii nda sahã, i na cere cendi hala hiyey kaa ka lanba cere ga, ma nee yoobu-dañ-hiiyañ. Hii foo kul samsowey zangu hinza nda waranza cindi hinza goo a ra. Affoo kul ize aroo goo a bande nga hiyoo ra.

I ga cere hãa, dandi wonoo ma nee :

- Gura-Debo borey? Soobe-Debo borey? Bokoore- Debo borey? Dangay wonoo mo na dandi wonoo hãa nda Inaali borey, Tarbasa borey, Minciiri borey, Komekuku borey. Boro foo kul na nga ceroo hãa nda ngi gandaa. I cindi ka cere foo da, hala aru beeroo nee yawoo se, bi, nga dii baña foo ne, ngi m'a guna, wala ngi ra a ti cirkaaray.

I na hiyey kaa cere do, kayna kul, i dii "Nbelu Sanba jjiidi, duu ganda banjay, heku ganda konjay" Amma hala sorko aru beeroo ga tun, sorko

yawoo tun, a na baña warra nda zoogu hal'a n'a hay. A nee: 'tanciguri, wallaahi, za waati din ay n'a har ay wandoo se kañ ti Maamari paa, ay nee a se, nda sorko beeri nda agay, a si boori nd'a agay, nd'a boori nd'a gay kanboo si kan nda ay wonoo ; nda kanboo kan nda agay, a si alkuraana bay nd'agay; nda a na alkuraana bay nda ngay, mallaara baa waydu goo ay boño ra, kañ kanba kul kañ mana i kaa, si ay hundoo kaa.

Cee hinza baña ga tun, hala aru beeroo ga tun, waati kañ a tun kul yawoo ga zoogu sanba a se. Samsowey cindi ka nee: 'Hõ no ir dii sorko kañ ga wan hooyan . Za aru beeroo woo kañ banda ir goo baña bukaw de wala baña kañ jirbi no a ga duu a. Hõ no ir dii sorko kañ ga wan hooyan. Sorko si kala Waynakañay. Izoo maa, a kaa hal'a too baaboo do, a na hañahanbirey feeri-feeri, a kaati haña ra, a nee a se: "haya kul no samsowey mana nañ ma na".

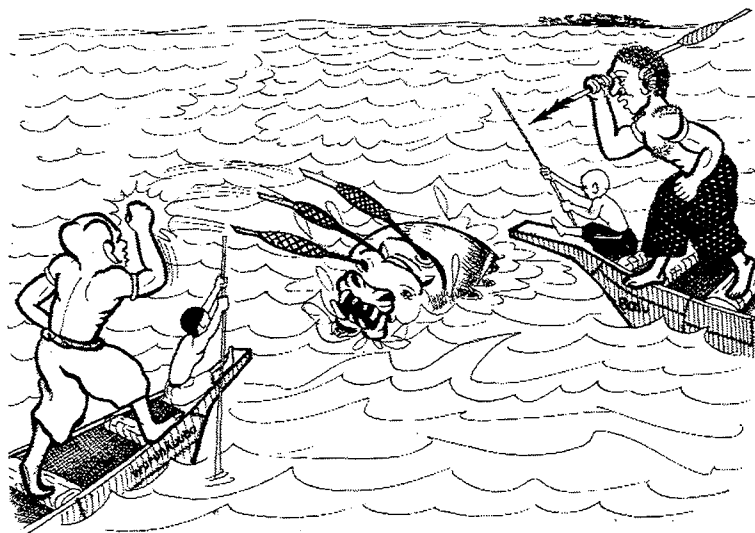
De, a nee nda i na nga kaa paa hugu, i ma nga yeeti baaba hugu sohõ da wala nga ma samsowey

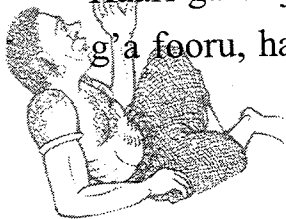
wey kul bere nga m'i ti nooni.

'Albarka butum gungurun gaabi' kay, a nee a se :

Naabo Kontaabo

Konta beeri nda Soṅay baa
Inne kilo gandakoy bangokoy Naabo
Sojooru Naabo soganda gota pooru Naabo
Boolu cindi Bareykoy
Kamankirya cindi ganda Yaaru
Ni ti : Dankile jumo
Dankile Bele- bele Batooma
Kaari ga baṅa wii, kabeboy
g'a fooru, harkatu ga baṅa zemni.

Kala boro ma nga baaba kaaya.

Woo se ni ti: ṅaasa dumi

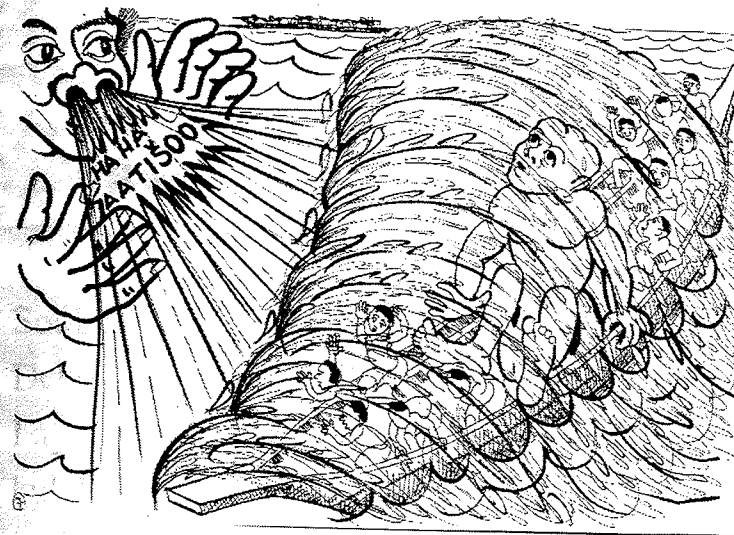
Ni ti ṅaasa taaway dumi

Ni ti kabuka dumi

Ni ti kabu kawfo dumi

Ni ti yerese dumi, yerese daaway dumi

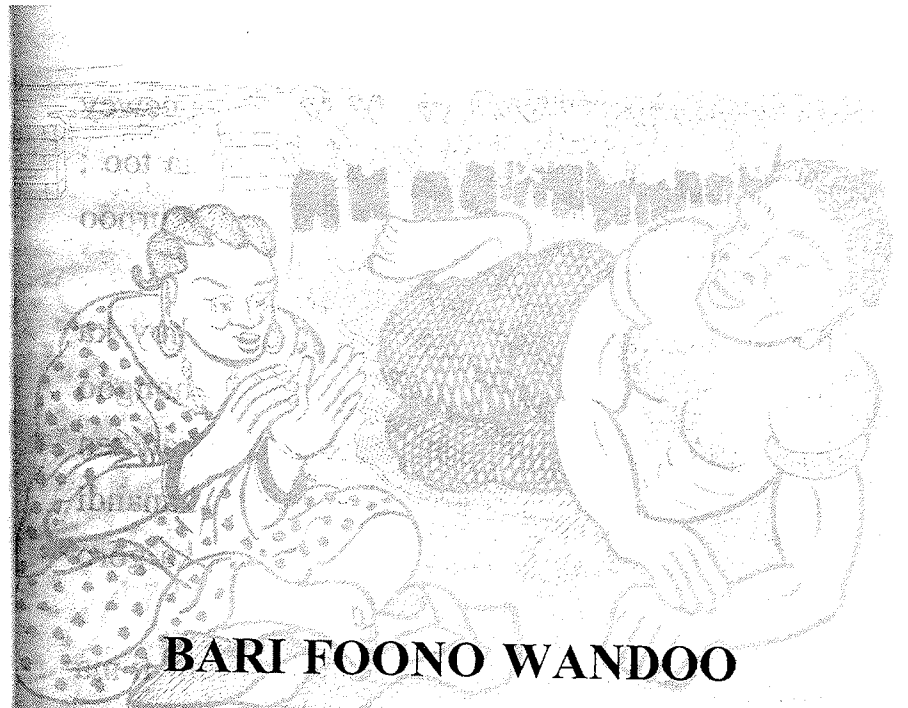
Balya, ni wan'a.

De, aru beeroo tišo. Cee faa kaṅ a tišo, nga niine
hewey na Debo sorko aroo zaa, haroo bere a
boṅ. Hewey hun hawsa, hala i ga deṅ gurma,
Debo sorkaa, nga hiyoo nda nga borey kul dere.
Faraṅ : Alhamdulillaahi rabbil aalamiina, fooma

si kaa Waynahunay." A koy ngi hugey do. Debo sorkaa ziney sonkom za noo din hala i kaa Gura-Debo. I nee Maamari paa se: Ni kurpoo, alaadaa kanj a ga doona k'a tee ni jine ne, a koy a tee sorko aru beeroo do ; a n'a noo nga isaa se, a na kanba fur a ga ; wala nuunaa kanj ga dii nga hiyoo ra mana buu; amma a si fatta abada.

BARI FOONO WANDOO

HURU CEWOO RA

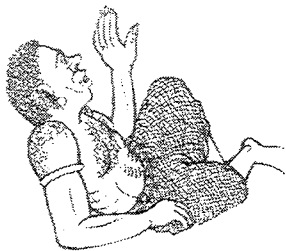
Soobe-Debo, Gura-Debo, Bokoore-Debo, Fay-fay-Debo, haya kul kanj ti koyra kanj ga Debo wanga, kul i na tubal kar a ra. I ga haw kuuruyan fat-tandi mangasawey ra, i ga i kanandi haroo ra, ma nee fadde kuu-

ruyaŋ; i ga kaa k'i deedandi Maamari jaa cewey ga, i ga taami hansa a se. Hala nga dikaa too ; a biya, a na jine tee Banba-Gungu se. Kurjoo goo haroo cire.

Ne no huklum sintin. Haya kul kaŋ a hoy ka dira nda, ga zen hala a ma dira k'a naŋ nongoo kaŋ ra a kani ra, a ga taami cele hinkaa kaŋ zen fur. Boro buuney kaŋ goo ganjoo ra, g'i kanandi cere ga, i g'i deejii tuuriyaŋ ga, i ga hoy ka goro ngi biyey ra.

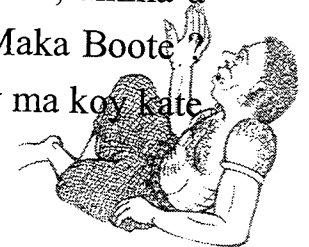
Takaa woo nda kuuru huklum sintin. Man' ti ma bara nda hawyaŋ de ma wiya i ra hala ma duu kuuru kaŋ ng'a tee huklum, woo din si don arzaka ra. Maamari jaa taami cele hinkaa ti huklum foo.

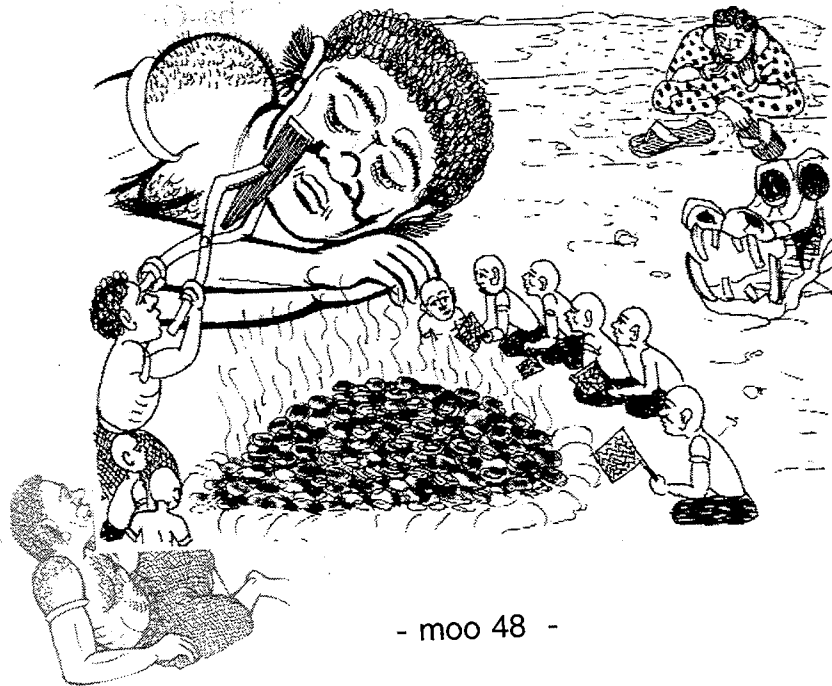
BARI FOONO WANDOO JAAJE BANBA-GUNGU

Za hanoo kaŋ Maamari jaa too Banba-Gungu, m'a dii han din ga ka kaa hō zaaroo ga, Waynakaŋay sorko nda Waynahunay sorko si hima; boro kul kaŋ dii Waynakaŋay sorko woy, kul ga bay kaŋ Waynakaŋay wana nd'a.

Waatoo kaŋ sorko woyoo kaa ka too Maka Boote hugoo do, i na taari daaru a se, amma a goro dawoo ra. A nee wala man Maka Boote ? I nee a ga jirbi. Izoo nee samsowey ma koy kate

henjeeri. Boro zangu hinzaa kul na saaku zaa, i n'i too nda henjeeri, i kaa, i na doori cere bonj, i na nuune dan a ra, i na daaŋi dan a ra, i na ngi lefawey zaa, i g'a fayni, a si hima nda kala ma nee mangoro kan n' n'a dan karton ra Bamako, k'a ka koy Gaawo. Waatoo kan daasoo koran, izoo n'a zaa nda kanbi, k'a naagu baaboo kan ga jirbi lakkaley ga. Waatoo kan daasoo ga koy yay, waati din no baaboo moyey hay. A nee: Ni kay Bande, ni ti ize aru follokaa kan goo ya ne, n' ga goro ay jere ga, n' ga nan nden m' ay ganji ya jirbi.

Bande Faran : Wallaahi, abba, n' ti ndenyan no, yaw no ir duu kan ir mana bay ka duu nga cille. Maka Boote kaa, a dii woyoo, a bay kan aroo kan ngi nda na alhabaaroo din tee, nga wandoo hunday ti woo. A nee : Bisimilla, i ma ni noo 'Naayankoy Bonji Siliiman', taasa. Woo ti ayu basi haagante.

Sorko woyoo nee a se, woo din, Irkoy nda nga kurpoo, nga booni hun a ra. A nee i m'a noo 'Sangu wa Saytaani' taasa. Woo ti kaarayci basi haagante. A nee woo din, Irkoy nda nga kurpoo, nga booni hun a ra. A nee i m'a noo 'Nbelu sanba jiidi', taasa. A nee Irkoy nda nga kurpoo, nga booni hun ban ham mo ra.

Bari Foono wandoo nee : Za hayaa kan i n'a har sorko ga, cimi no. A ga ize beeri hay , a ga ize boryo hay, amma a si ize lakkalkoyni hay. Za cimi no.

A nee Faran se : Ni kayna kan ma hun hala Gura-Debo, a kaa ka dii ni ne, ay ga hongu wala nd'a a na ni hay nda yaaji, bara m'a bisandi a se.

Faraŋ nee a se cimi no; amma, nga kaynoo hayaa kaŋ nd'a kaa si kubay. Fooma si kaa Dandi, dere si kaa Dandi, futay nda jooma si kaa Dandi, boŋbisandiyan si kaa Dandi, boro kul

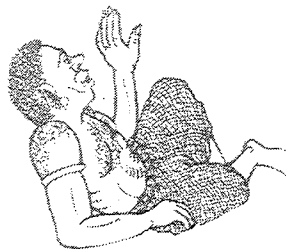

kaŋ kaa nda wey Dandi, ga dii haya kul kala gomni.

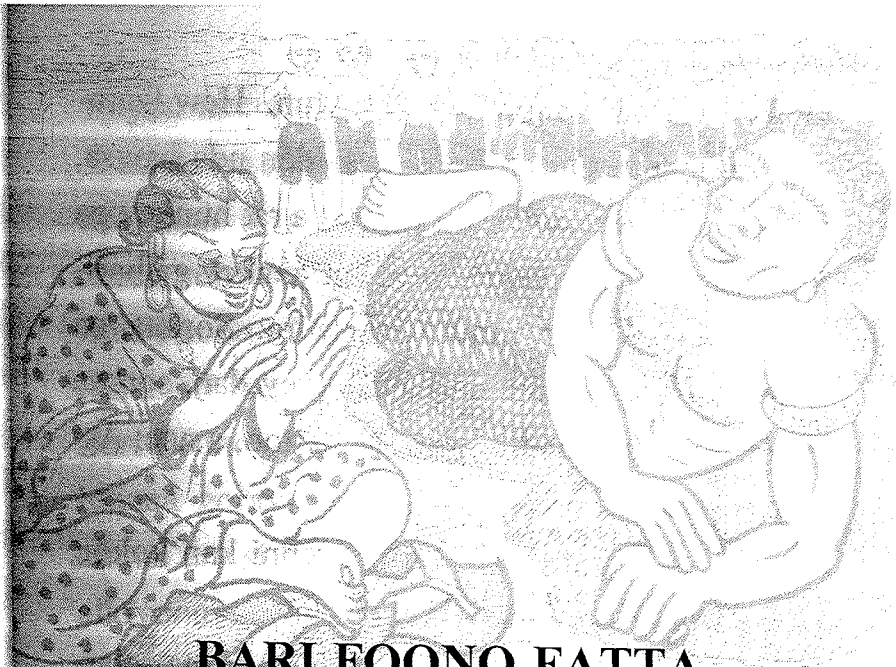
Bari Foono wandoo :
Maka Bote.

Faraŋ : Naam.

Bari Foono wandoo : Ay kurŋoo se ay kaa, haya kul kaŋ n' n'a noo ya na adduniyaa ra, ni hugoo do, ay si a ŋaa, kala ya duu ay kurŋoo.

- moo 50 -

BARI FOONO FATTA

HAROO CIRE

Waati din Maka Boote na ng'ize woyoo kaŋ se i ga nee Naana cee, a nee a se, a ma doo isaa ga, a ma nee isaa se, nga ka nee sorko yawoo ma kaa. Naana na nga hooboo zaa, a doo isaa ga. Naana too, a goro hooboo ga. A nee isaa se nga baaba ka nga donto, amma n' ti nga baaba ka nee, nga zee nda nga 'kulyaatikoyoo, ganda gali jamiina walikalfa misilimaati' kaŋ nda nga baaba ga zee, nda yawoo mana kaa sohō da, bara nga ma isaa bere nga m'a ti gangani kaŋ ra

- moo 51 -

suubu si zay hala adduniyaa ma tun. Hew faara-faara hun nda gurma here, a ga deŋ nda hawsa, de sorkaa hiyoo zolla, borey goo a ra; hunkey ga hun, kaydamkey ga kaydam, harikaakey ga hari-kaa, hal'i kaa ka fandi gumaa ra. Sorkaa ga boori, sorkaa na nga darbay boryey daŋ, sorkaa ziji, a ga nga wandoo ga goro. A too, a nee: Ag' anzuroo.

Maka Boote nee a se: Woo ti senni kaŋ kokor, woo mana jin.

Bari Foono : Hayaa kaŋ kokor da ga ir ma selaŋ. Karfoo woo kaŋ hun ay jindoo ra, ay wandoo k'a kaa. Agay ne m'ay wandoo daŋ hii ra, ay ga yee Gura-Debo. Karfu kul kaŋ woy na kaa ni jindoo ra, kul bora ma bay kaŋ a mana hun. Nda n' cirkosu, m'ay bagaa naŋ, nda n' hawru m'ay bagaa naŋ. Han kul kaŋ a na woo kaŋ tee, hongandi ya na, ay ga kaa Dendi kaŋ ay si yee Waynakaŋay hala adduniyaa ma tun.

A na nga wandoo daŋ hii ra, a kaa Gura-Debo.

Hayaa kaŋ woyoo bay k'a har si tuku. A si hin ka nga foomaa naŋ, woyoo fara da. Han foo,

woyoo nee a se: - Hey, lobbina ka fay nda iri. Woo da no n' koy n'a tee kaŋ ni ceroo na ni dii, nda man' ti agay kaŋ n'ay taamey daŋ ka ni ceeci, sohõ ga ni gar isaa cire.

Bari Foono : Maamari jaa.

Maamari jaa : Naam.

Bari Foono : Kala ma hura goray ra ni hunaroo hinnaa goray. Zama, ay si nee ma na ay fay, amma aru si hiiga ni adduniyaa ra hala ma jaaja alkiyooma. Woo ti boro hunaroo hinnaa goray. Ay ga doo Dandi kaŋ ay si yee ka kaa Dangay hala adduniyaa ma tun.

na goro ku

na i se: "?

agay wani b

de sorkaa k

wandoo ra

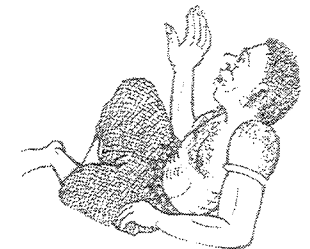
bora-kanb

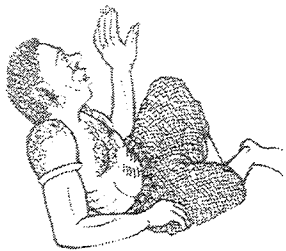
daŋ kaŋ se

woyoo fander

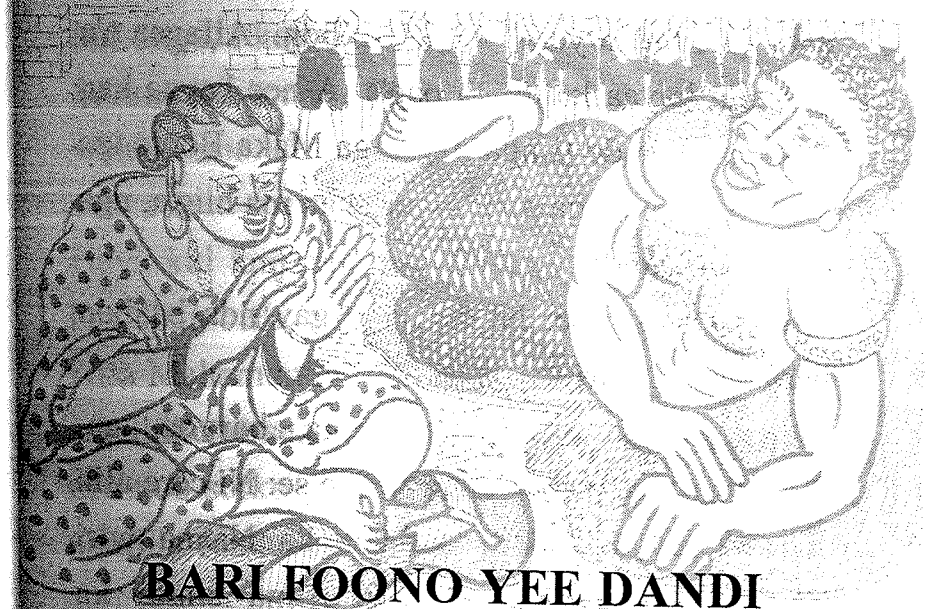
naŋa hinko

saŋ ga no

- moo 54 -

BARI FOONO YEE DANDI

A na ize aroo cee, a nee a se ni ti Debo sorkaa, ma goro ka ni paa huna. A na samsowey cee, a nee i se: “boro kul kan ga waani beeriyan wala a ga waani hooyan wala goy tana kul ma koy”. De sorkaa doo nga hiyoo do, a kay nga hiyoo bandaa ra, nga foo. A koy hal'a too Caway, koyra-kanbu-ize foo ra. Alfa foo goo no waati din kan se i ga nee alfa Mahamuudu. A na nga hiyoo fandandi noodin, subbaahi kul, a ga koy baja hinka wii, a ga kaa k'i noo koyra-izoo kan se i ga nee Caway borey se. Za i ga bana ham

- moo 55 -

ɲaa, hal'i mm'a yendi tendayanɲ boɲ. Alfagaa n'a hãa nda hayaa kaɲ a ga bag'a. A nee hayaa kaɲ nga ga bag'a de ti nga ma hiiga Maka Boote ize woyoo kaɲ se i ga nee Naana, nga ma hiig'a, nga ma goro Dandi.

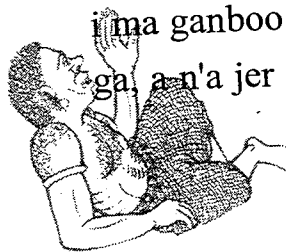
Alfagaa nee a se: N' duu a. Agay nda baaboo baakawyanɲ ti iri.

Alfagaa biya ka kaaru nga baryoo ga. Arawhaanawey nee Maka Boote se: Ni cere alfa foo ga kaa ne hõ, a ga kaa ka Naana wiri Waynakanɲay sorkaa se. Goro ma sintin ka gunandi. Nda hiigaa woo tee, a ga kate war hugu hinkaa kul ma say, zama hiigaa sintinoo ga boori, kokoroo si boori.

Maka Boote na nga galliyaa daabu, a na ganji daɲ a se, a kani, a na nga cee beeroo jer a ga.

Alfagaa kaa. Alfagaa zunbu nga baryoo ga. Samsu zangu hinza nda waranza cindi hinzaa kul g'a tunandi, i kaa ka ganboo taɲ, a si wala ɲapaw. Maka Boote moyey ga hay. Alfagaa nee

i ma ganboo naɲ. A na 'Yaasin' caw nga sunbaa ga, a n'a jer ganboo ga. Ganboo nda ajijibundoo

kul dogu, i koy kaɲ sorkaa gundoo boɲ.

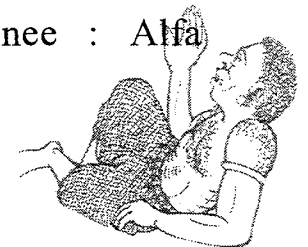
Sorkaa jiti, a nee : Alfa Mahamuudu, ya na bay wala ni no.

Haya kul kaɲ azzaahil ga waan'a, alfa ga wan haya kaɲ bis'a, a mm'a naɲ nga nda Irkoy game.

Alfa Mahamuudu : Ya na kaa goroyan se, Irkoy sabiilillaahi se, m'ay noo Naana kaaraa, hal'ay m'a noo sorko yawoo se, a ma hiij'a, sunna nda alfallila fondaara.

Faraɲ gay a mana selaɲ. A nee : Alfa Mahamuudu.

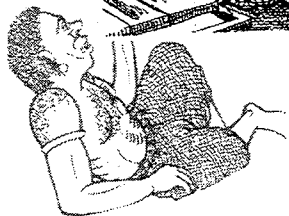

Alfa Mahamuudu : Naam.

Faraṅ : Ay moyey bay ka ay dor, ay koy ni do, ni ka i safar, ma na baa alliyaara foo dii ay ga. Ay ga bay kaṅ n' bay ka gomni tee ya na. Irkoy woo, kaṅ n' nee nga sabaaboo ra n' kaa, Waynakaṅay boro no, wala Waynahunay boro no ?

Alfa Mahamuudu : Irkoy sabilillaahi no ay nee.

Faraṅ: Alfa Mahamuudu woo ga ir yenjandi, nda n' na boro har ya na kaṅ ay si bay, a bay ka gomni tee ya na wal'a mana, nga maaganda se ay si ay izoo noo ma na. Woo kaṅ n' n'a har

maaganda se, ay si ay izoo noo sōy.

Alfa Mahamuudu : N' si a noo Irkoy maaganda se?

Faraṅ : Ay si ya, zama ay si a bay, ay si bay, a bay ka gomni tee ya na, ay si bay a mana bay ka

gomni tee ya na, saadin, ay si ay izoo nondi nga maaganda se.

Alfa Mahamuudu : Aywa ! Nda n' si Irkoy bay, nda n' ga hongha han din kaṅ ay na ni moyey safar, daliiloo kaṅ se ay nee, ma si bana woo din ti Irkoy.

Faraṅ nee sohō hunday nga bay kaṅ a bay ka gomni tee nga se, nga na ng'izoo noo a se. I na tiira feeri ; Alfa Mahamuudu koy. Alzumaa, Alfa Mahamuudu nda sorkaa kaa. I cina i se gumaa ra, noodin no Naana ga gana ka yee.

War ga bay kaṅ koyraborey goo nda alaada foo kaṅ ti nda ize ga zulli kul, i ga nee, a ma koy baaboo cirabaani. Waatoo kaṅ Naana kaa ka baaboo cirabaani, baaboo nee a se nga zoogu bandafuroo ciini-izoo, nd'a n'a noo kurpoo se, kul nga ga ti a se sibil, nga g'a wii.

Naana nee: "Abba, kurpe kaani si too woo kul."

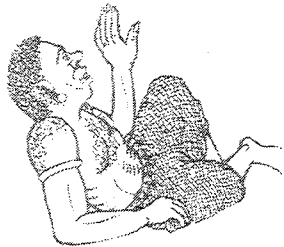
Faraṅ: Naana, kurpe kaani ga bisa woo.

Naana : Wallaahi baaba, kurpe kaani si too nan kaṅ ra, ay g'a noo ni zoogu bandafuroo

ciini-izoo.

Naana gana. Naana nda nga koonja gana. Sorko hinkaa woo de no ma koy hoo. I ga kaa. Hala alwaati tee kaŋ yawoo si duu haya kul. Nda a kaa kul, a ma nee: Ah, Naana, ba wey kaŋ ay kat'ey hō, ni baaba k'i noo ya na.

- moo 60 -

NAANA NA BAABOO SIRROO NOO KURŊOO SE

Nga baaba ga duu haya, nga kurŋoo si duu, woo mana kan Naana se sōy.

Wa guna naŋ kaŋ woy ga baa nga kurŋoo ka too. Boro kul kaŋ ga duu haya, kul nga kurŋoo ma duu a bis'a se. Nd'a ga baa aroo hunday, a si baa aru kul ma bis'a adduniyaa ra.

A nee kurŋoo se: Ma ni zoogey zigandi, hala ya i bandafur zama war Waynakaŋay kortaa si goy Waynahunay. Waynahunay kortaa bisa Waynakaŋay wanoo gaabi.

- moo 61 -

Kurpoo na zoogey zigandi, a n'i bandafur. Arawhaanawey koy, i nee Maka Boote se: Ni izoo na ni zoogu bandafuroo ciini-izoo noo baa-bahugu waani ize se.

Faraj : Haa!

Arawhaanawey : Wallaahi!

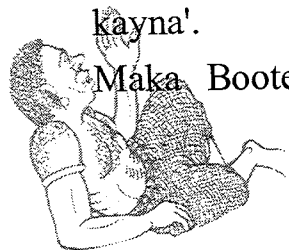
Faraj : Nd'a na nondi de a buu. Suba subbaahi, sorkaa ziji, a na Maka Boote kanibaani, a nee ngi ma koy wenkur (woo ti ngi ma koy yaara). A nee a se a ma koy, hō, nga si nda baani. Naana kurpoo doo, a hura nga hiyoo ra, a taja; de, aru beeroo, na nga subi-jinde-huryaa zaa, a doo Naana do, gumaa ra, nga hugoo do. A nee: Naana!

Naana : Naam.

Faraj : Ay zoogu bandafuroo ciini-izoo, n' n'a nondi ? N' ga jaaja alkiyooma hō.

Naana : De ay baaba, n' ga hongu bora a kan n'a har ga cim wala?

Faraj : Nd'a ga taari, ma zee nda 'huryaw-kayna'.

Maka Boote goo nda tooru kan maayoo ti

'huryaw kayna mee kaana'; boro kul kan na haya tee, nda a tabati kan ni k'a tee, nda n' nee: Yalla huryaw kayna ma ay jindoo kaa", kul ni boḥoo ga dunbu a ma hun ni jindoo ga. Sanda a si ni jindoo kaa me, nda hal'a tabati kan ni ka hayaa tee, nda n' nee "Yalla huryaw kayna ma ay jindoo kaa", kul ni boḥoo, ga koy kan hendi ra. Nda ma n'a tee mo a si koy ni here.

Faraj nee saadi Naana ma zee nda huryaw kayna.

Subbaahoo din ti subbaahi laala Naana se. Nga nda baaboo de, nda nga kooḅa-izoo.

Naana tammahā kan nga mm'a hiila. Naana nee a se: Ay baaba, ay zee nda huryaw kayna, yala ? woo din ti yalla huryaw kayna ma nga jindoo i-i wala kuri futay.

Faraj : Ah, Naana, ma na zee. Nda ma na zee nda 'huryaw kayna', bara ya ni gundoo kottu nda ay danfaraajoo (woo ti nga subi-jinde-huryaa).

Baaboo na nga subi-jinde-huryaa fattandi, Naana lakkaloo tun, a nee:

Ay baaba, yalla huryaw kayna ma ay jindoo kaa.
De, boṅoo deesi a koy kaṅ hendi. Baaboo nee:
Alhamdiillaahi rabbi aala miina. Nda ni kurpoo
na ciini-izoo daama, n' si ni hundoo daama.

Waatoṅ kaṅ baaboo koy, waati din no kooṅaa
koy kate boṅoo, a na
kanandi kunturoo
jere ga. Kooṅaa si
hin ka hēe, a si hin
ka dangay. Kooṅaa
na Naana daabu,
hala kurpoo kaa
almaari. A nee macin
ka duu Naana?
Kooṅaa nee a se baa-
boo k'a wii. Kurpoo

cawkaw no, a na Naana jumay, a n'a kasance, a
koy, a na guusu fansi, a n'a fici. A ziji hal'a kaa
ka kay Maka Boote boṅ, nga nda wandoo, paṅoo
nda nga alẓamaa ga goro. A nee : Ag' anzuroo.

Faraṅ: Naam.

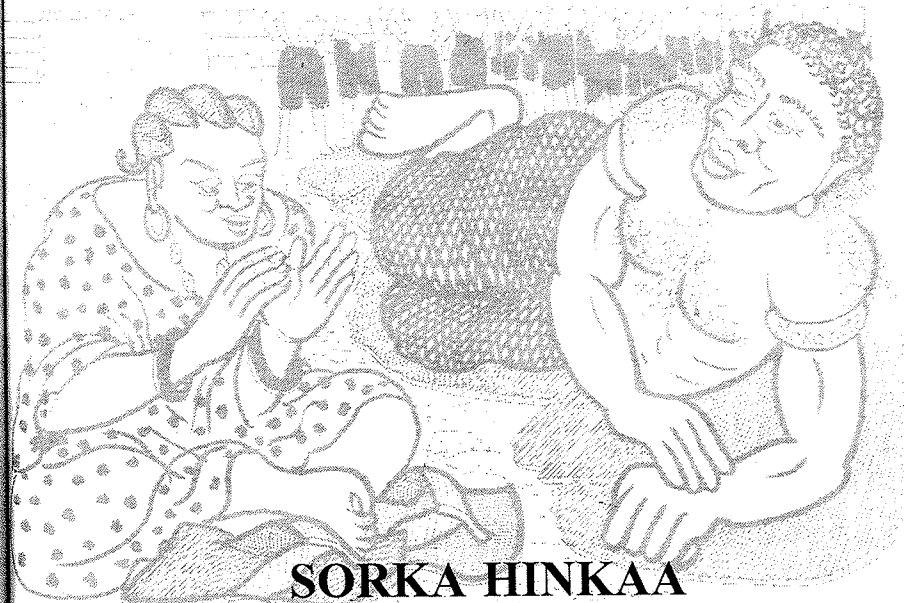
Bari Foono : Cimi ni ka Naana wii ?

Faraṅ: Cimi no.

Bari Foono : Waatoṅ kaṅ ya na hiig'a, ni izoo
no; amma sohō kaṅ ay hiig'a, Naana ay wandoo
no. Ay wandoo no n' n'a wii. Ma kani nda kaṅ
hō cijinoo nda moṅboo nda ni subbiyoo mana
hun ni cewey ra, bara ay wanoo ma hun ay
cewey ra. Nda Monduyaahoo too, nda ma na
ni subbiyoo naṅ ya na, bara ya ay wanoo naṅ
ma na.

Sorko yawoo tun za subbaahi, a deṅ hawsa.

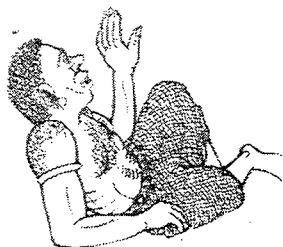
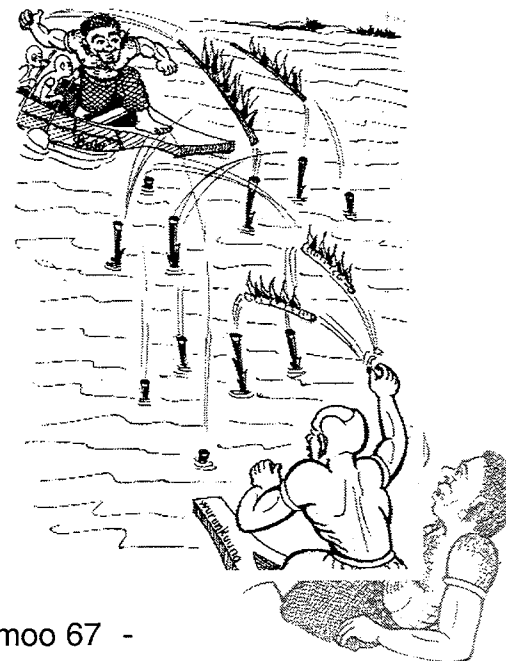

SORKA HINKAA

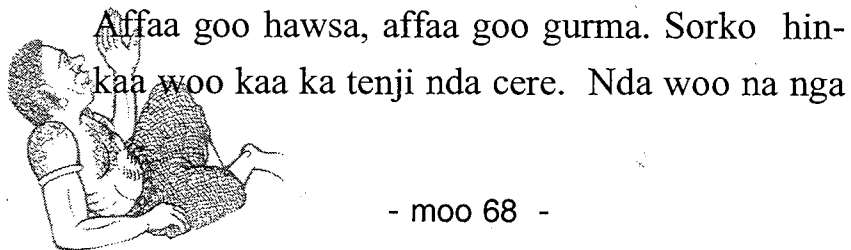
YENJE KORAA

Sorko aru beeroo
mo nee ize aroo se,
nda Monduyaahoo
too, boro zangu nda
boro woy cindi foo
ma zoogey dondi;
boro zangu nda
boro woy cindi foo
ma kaa ka ay
tunandi; boro zangu

nda boro woy cindi foo ma koy 'Balu' haroo kaa; hala suba, nga nda Dangay sorkaa ma koy cere hoobandi. A nee, nda monduyaahoo too, boro zangu nda boro woy cindi foo ma kaa ka nga tunandi hala nga nda sorkaa woo, ma cere hoobandi Balya boŋ.

Dangay sorkaa tun subbaahi, a deŋ. Dandi wonoo mo i kaa k'a tunandi nda takaa kaŋ nda i ga doona k'a tunandi. A tun a doo, boro zangu hinza nda boro waranza cindi hinza ga 'Balu' hun, a ga goro hiyoo ra, kanboo goo haroo ra, a ga nee 'zur waali, zur kala waali; zur waali, zur sele waali', hiyoo ga zur de, hala nga zuraa ga boŋ haw, hiyoo ga zur de, hala ma nee man' ti taahii. Hiyoo woo ti gungu timmante kaŋ i g'a hun me. Boro zangu hinza nda boro waranza cindi hinza kaydoo hii ra gomni no wala? A ga goro, a ga sorkaa gaarandi.

zoogoo zaa, a g'a ka ceroo warra. Boro kul kaŋ kay hawsa, nd'a na nga zoogoo warra, a ga too gurma. Boro kaŋ kay gurma mo, nd'a na zoogu warra, a ga too hawsa. Amma boro kul kaŋ na nga zoogoo warra, nd'a hun kanboo ra, nuuna g'a ŋaa hala karfoo ga, dusu ga bundoo ŋaa, zoogu ŋaaroo ga kaŋ za a mana too isaa gamaa ra. Za subbaahi hal'adduha. Dangay sorkaa zoogey ben.

Faraŋ, zoogu hinza ka cindi a se: affaa ti "Binejerboy", affaa ti 'Gamekuna', affaa ti 'Huraw-hunde-ma-hoobu'. Zoogey wey, nda mana i noo haya, i si koy nda mana biney kaanandi. Nda n' n'i warra kul i mma koy kaŋ ni bandaa ga. Amma nda n' n'i ka boro warra ba zaari hinza diray doo ra, i si kaŋ dawoo ra, hala i ma too a do. Nda i koy, nda i mongu ka boraa hay, mo i ga yee ka kaa, hala m'i dii, m'i jisi. I ma nee ma na boraa goo nda soolu. Zoogu diyawyaŋ no. Zoogu hinzaa kaŋ cindi, a na "Binejerboy" zaa. "Binejerboy" nee a se: Hō zaaroo man' ti ay zaari, zoogu kul kaŋ goo ne,

ay boŋoo don nd'a , ay yeeti zoogey banda ga, sohō kaŋ n' hanbur no nga ay zaa. Woo din nee Faraj Maka Boote se : ay na Irkoy ŋaaray, Dangay sorkaa ma duu ni ga zaari hō. A n'a jisi. A na "Gamakuna" zaa. Woo din nee a se: zoogu kul kaŋ goo ne, agay ka bis'a suuri, n' n'ay yeeti banda. Sohō kaŋ a too ni hundoo ga, n' g'ay dogoo bay, ay ga Irkoy ŋaaray Dangay sorkaa ma duu ni ga zaari hō.

A na 'Huraw-hunde-ma-hoobu' zaa, nga mo nee a se: za n' n'ay mayray, ya na haya hay kaŋ ra n' na hunda gar. Waati kul kaŋ, ay hiŋoo sintin ka hura hayaa basoo ra, a ga gar hundoo hun, a na basoo naŋ ya na. N' na ay yeeti banda, de sohō kaŋ a too ni hundoo ga n' na ay dogoo bay, yalla Dangay sorkaa ma duu ni ga zaari hō.

A na zoogey jisi, a nee : zoogu man' ti jaa tubu, a man' ti baaba kaaya haya, nga wana gandaa woo, i ma nga tondi sorkaa do, hala ngi gandey ma ziira cere ga. Hala nga ma dii wala nga mana ŋaa yaada. Hey! I ma nga tondi sorkaa do, hala

nga ma nga ceeramoo dan ngolliyaa ra hō. Za Irkoy n'a noo nga se, nga mana bay k'a serre boro cee ra. Hala a ma huru ngolliyaa ra hō.

Dangay sorkaa nee borey ga hin ka cere kar de gurgay sii a ra. Boro kul ga aroo bay kaŋ ni nda ga hin ka cere kar hala m'a gaaray, amma, nda hayaa yee gurgay ga, n' si yadda, war ma gurgay. Dangay sorkaa si yadda nga nda aroo woo ma gurgay, i mana ti gurgaykasine, amma yenjekasineyaŋ no. Dangay sorkaa kay nga hiyoo bandaa ra, a ga hun. Ne no hun yan ciini-ize bangay. Boro zangu hinza nda boro waranza cindi hinzaa kul ga hiyoo hun kaŋ ti 'Balu ; dangay sorkaa goo i jine, nga foo. I g'a gaaray, i si toor'a. I si toor'a sōy.

Wa ga bay kaŋ isa, gaaniyayaŋ nda tibiyaŋ no. Nda haroo baa kul nga tibiyaŋ gar kaŋ jindey ga huro amma fatta do s'i ra. Dangay sorkaa dere. A hura tibi foo ra. Nga arawhaanawey n'a cee, i nee : ma bay kaŋ n' hun isaa bande de. A nee nda nga hun isaa bande de nga nda nga hundoo

fay, zama aroo woo kaŋ goo nga banda, nda a duu nga, a ga nga wii de.

Waatoŋ kaŋ a man tiboo koroo, a zogu, a nee: Faran̄ Maka Boote, ay na huryaw kayna mee kaanaa kaŋ ti ni tooroo alhormaa kar ni ga, ma naŋ ir moyey ma ti itaaci.

Sorko aru beeroo kay cewey ga, moyey ti itaaci. Dangay sorkaa nee: Nda n' baa m'ay wii, nda n' baa m'ay naŋ, haya kul no n' si a wii adduniyaa ra koyne, nd'a man' ti baŋa foo, woo din ti ni saaraa. Woo din nd'ay na ni kangu.

Maka Boote mo nee a se : Abada, ay si ni hundoo kaa, mo soko Irkoy ma koy ay banandi hunde addiya suba. Amma ay ga ni bere ka ni ti taka haya, ma tonton taka hayey ga, boro kul kaŋ dii ni ga nee Irkoy ma ni laali.

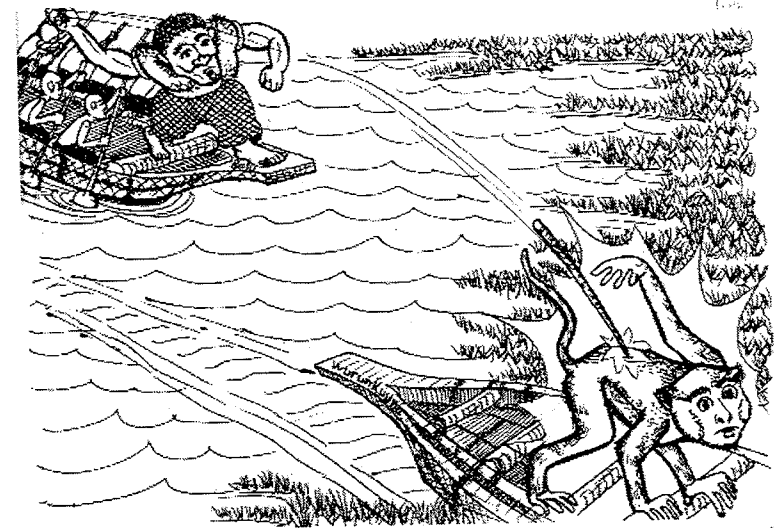
A na 'Binejerboy' bundoo kaa, a na nga aayaa tufa a ga; nongoo kaŋ ra sorkaa fandi (hiikoy, nda a fandi kul, jinayyan̄ no a ga wiri kaŋ nda nga zur) a gunguma, noo din da ra, zoogu bundoo kaa ka singa bandaa ra, de a bere a ti cee

taacikoy, a ti foono.

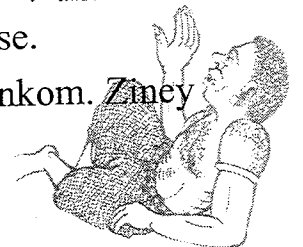
Faran̄ kuubi, a yee. Dangay sorkaa bere, a ti foono. Maka Boote hanbur ka koy hoo, zama buuyan goo nda nga hanburaa. Nga binde, haya kul kaŋ a n'a ŋaa, nd'a man' ti baŋa n'a ŋaa, kul a si kungu. Heraa nin a ra, a koy, a na baŋa foo hay. A na baŋaa wii, a kaa nd'a, a nee jeroo ma hina, jeroo ma tona. Kayna, a nee nga boŋ jeroo ga sar nga ga.

Waatoŋ kaŋ i hina ka ben, i kaa k'a tunandi, i

gar a na adduniyaa naŋ nga koyoo se.

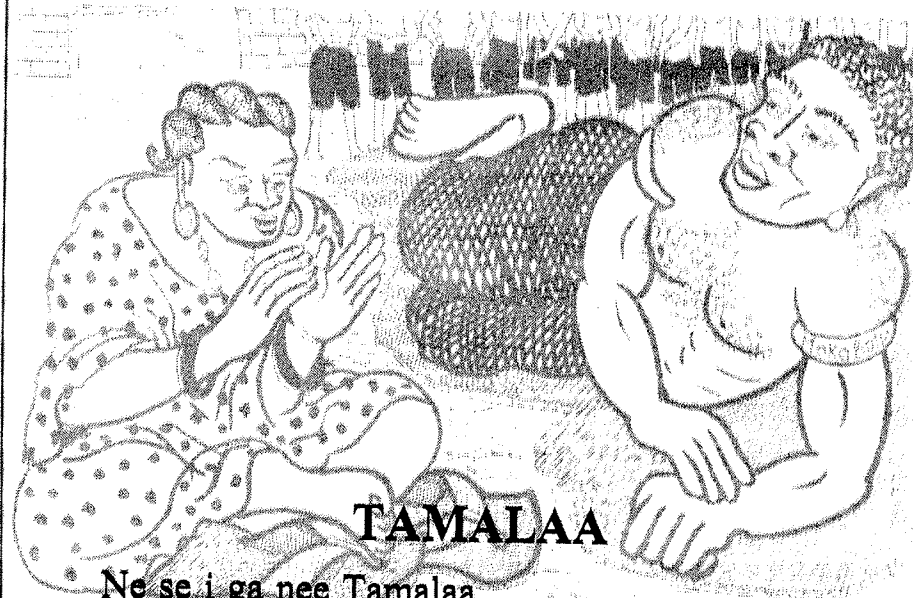
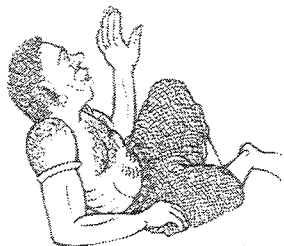
Samsowey nda ziney marga, i ga sonkom. Ziney

na nga hiyoo haamay, i koy na zumandi Tajilam. Samsa kan waati din n'a gar a na zunbu kul mana zunbu, haya kan waati din gar a zunbu, mo mana hura hiyoo ra. Hiyoo goo Tajilam, Isabeeri. Borey goo hiyoo ra, i ga kani noo din, wey kan ngi cee fawey zunbu, cee fawey cindi hiyoo ra.

Takaa woo no sorko hinkaa woo na goy cere ga, za adduniyaa ga boori, za alsilaamataray mana boobo. Woo ti Maka Boote Naabonkey kaaga nda Bari Foono Asaabonkey kaaga daaraa. Woo kan goo Gura-Debo ti Asaabonkey kaaga, woo kan goo Banba-Gungu ti Naabonkey kaaga.

Banba-sorkey no Farañ saaraa goo ba sohō da.

Ne se i ga nee Tamalaa,

Ne se i ga nee Mayga,

Sii haamaa

Sii kasay haamaa

Alhazi haamaa.

Tarañ ga zogu, warañ ga zogu

Biti-biti nda maa-miti

Mayga!

Teera bantañ yaggaa,

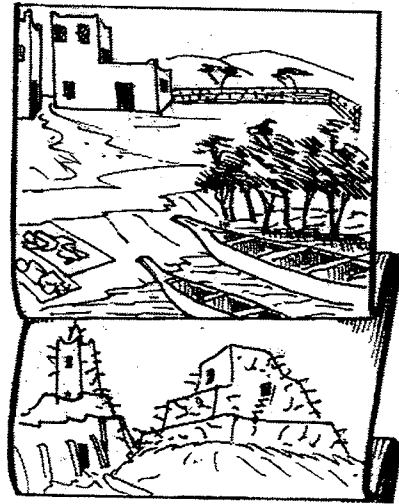
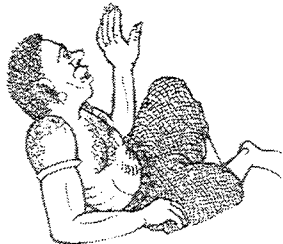
Arham bantañ yaggaa,

Wataguna bantañ yaggaa,

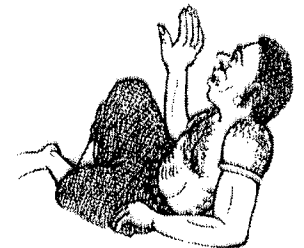
Inaali bantaŋ yaggaa,
 Gaawo bantaŋ yaggaa,
 Jeedesu bantaŋ yaggaa,
 Karmasu bantaŋ yaggaa,
 Minciiri bantaŋ yaggaa,
 Dendey Maari bantaŋ yaggaa,
 Tunbutu bantaŋ yaggaa,
 Mori koyra bantaŋ yaggaa,
 Falaa koyra bantaŋ yaggaa,
 Tindirma bantaŋ yaggaa!

Zan goo waali-
 Zan goo Sina waali,
 Faran jinde,
 Kuuma bangu
 Bantaŋ ti sooro
 Batuma ti nzorfu
 Gumay ti daari
 Lolo ti londu
 Jingaray ti Makka!

Faata Faaruku
 Burayma Faaruku
 Sanba Faaruku
 Daado Faaruku
 Faaruku Alfa Tadi
 Alfa koy zeeno
 Kuuma koy zeeno
 Amadu koy zeeno
 Koy zeeno Amadu
 Alhazi Mahamman Asikiya
 Mayga!

Wura ciray kanaa ti boolo
 Guuru bibi kanaa ti boolo
 Nzorfu kaaray kanaa ti boolo
 Kuukiya!
 Koyma koyoo
 Namay koyoo
 Teera koyoo
 Arham koyoo
 Honbori koyoo
 Tindirma koyoo!

Soni Bubakar

Soni Usman

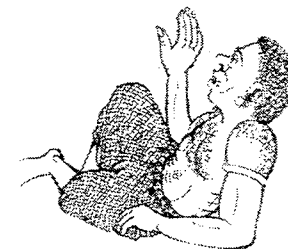
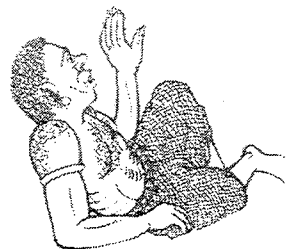
Soni Ali

Mayga!

[Tamalaa, woo ti Sonjay linjoo.]

Achévé d'imprimer sur les presses de la
Nouvelle Imprimerie Bamakoise (NIB)
Décembre 2007.

Mail: impnib@yahoo.fr
Téléphone: 222 30 86- Tél-Fax: 223 85 49
Bamako, République du Mali

FARAJ MAKA BOOTE

Faraj Maka Boote est le récit d'un conflit entre deux géants, tous deux chefs de clans sorkos, sur les rives du fleuve Niger.

Le premier, Bari Foono, est originaire du Debo, où il était le maître incontesté des eaux ; le deuxième, Maka Boote, lui, vient de Bambagoungou, une petite île située à l'endroit même où le fleuve forme une boucle pour se diriger à l'Est. Ce sorko redoutable affrontait et massacrait toute âme qui se mesurait à lui.

Les deux géants s'affrontent dans un combat à la fois épique et magique.

Youssouf Mohamed Haïdara est docteur PHD en linguistique et Directeur de recherche. Il est responsable de l'utilisation des langues nationales dans le système éducatif formel.

Il est auteur de nombreuses publications, dont deux dictionnaires: *Soñay-Français* et *Français-Soñay*, et coauteur d'une série de contes épiques avec Ibrahima Sango.

Ibrahima Sango a fait des études supérieures à Piatigorsk, en Russie (1987-1993). Il a un DEA en anglais et en russe. Il enseigne l'anglais à la Faculté des Lettres, Langues, Arts et Sciences Humaines (FLASH) de l'Université de Bamako. Il est coauteur de cinq livres avec Youssouf M. Haïdara.

